

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2024 року,
протокол № 2

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

_____ 2024 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«КОНФЛІКТОЛОГІЯ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
із спеціальності 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, кандидатка психологічних наук, доцентка
28 серпня 2024 року

Оксана ГУМЕНЮК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор філософських наук, професор
29 серпня 2024 року

Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Декан юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент
29 серпня 2024 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
29 серпня 2024 року

Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		1
2.	Заплановані результати навчання		2
3.	Програма навчальної дисципліни		4
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		10
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	10
	4.2.	Аудиторні заняття	11
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	11
5.	Методи навчання та контролю		11
6.	Схема нарахування балів		12
7.	Рекомендована література		13
	7.1.	Основна література	13
	7.2.	Допоміжна література	14
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		14

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 08 Право
2. Код і назва спеціальності	– 081 Право
3. Назва спеціалізації	– спеціалізація не передбачена
4. Назва дисципліни	– Конфліктологія
5. Тип дисципліни	– вибіркова
6. Код дисципліни	– В.081.Б.6.2.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9. Курс / рік навчання	– третій
10. Семестр	– шостий
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3,0 / 90
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 34
% від загального обсягу	– 40%
лекційні заняття (годин)	– 18
% від обсягу аудиторних годин	– 51%
семінарські заняття (годин)	– 16
% від обсягу аудиторних годин	– 49%
самостійна робота (годин)	– 56
% від загального обсягу тижневих годин:	– 60%
аудиторних занять	– 2
самостійної роботи	– 2
3) заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	16
% від загального обсягу	17,8%
лекційні заняття (годин)	10
% від обсягу аудиторних годин	62,5%
семінарські заняття (годин)	6
% від обсягу аудиторних годин	37,5%
самостійна робота (годин)	74
% від загального обсягу	82,2%
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– 03.081.Б1. Логіка; 03.08.Б5. Філософія; В.081.Б.3.4. Основи порівняльного правознавства; ОП.081.Б.2. Теорія держави і права; В.081.Б.4.1.
2) супутні дисципліни	В.081.Б.5.2. Лідерство і командна робота; В.081.Б.5.4. Соціологія
3) наступні дисципліни	– В.081.Б.6.5. Політологія; В.081.Б.7.6. Основи адвокатської діяльності; В.081.Б.8.7. Ораторське мистецтво

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Навчальна дисципліна «Конфліктологія» забезпечує досягнення таких **результатів навчання**, передбачених освітньо-професійною програмою «БАКАЛАВР ПРАВА» першого рівня професійної освіти за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право:

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздальгідь невідомих умов та обставин.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

2. Заплановані результати навчання

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання (здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)	
1.1)	поняття конфліктології, об'єкт і предмет конфліктології, етапи становлення та напрямки конфліктології, сучасна конфліктологія;
1.2)	сутність конфлікту та його структура;
1.3)	динаміка та причини конфлікту;
1.4)	види конфліктів у суспільстві та їх особливості, специфіка внутрішньо-особистісного, міжособистісного та міжгрупового конфліктів;
1.5)	психологічні особливості механізму виникнення конфліктів;
1.6)	теорії поведінки особистості в конфлікті;
1.7)	технології управління конфліктами;
1.8)	психологічні умови попередження та розв'язання конфліктів;
1.9)	переговори і медіація.
2. Розуміння (здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)	
2.1)	пояснювати конфлікт як взаємодію, що зорієнтована на досягнення взаєморозуміння й суб'єкт-суб'єктного рівня спілкування;
2.2)	розкривати зміст найбільш передових концептуальних аспектів в галузі конфліктології;
2.3)	інтерпретувати вплив конфліктології на формування корпоративної культури, здійснення ефективної юридичної діяльності;
2.4)	розуміти на сутності процесу формування та розвитку конфліктологічної компетентності.
3. Застосування знань (здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)	
3.1)	формувати і застосовувати ефективні стратегії попередження та розв'язання конфліктів на основі принципів сучасної конфліктології, суб'єкт-суб'єктного рівня взаємодії, використовувати отримані знання для попередження та регулювання конфліктів;
3.2)	використовувати технології ефективного спілкування та раціональної поведінки в конфлікті;
3.3)	виявляти механізм та причини соціальних конфліктів;
3.4)	визначати етапи виникнення конфлікту з метою подальшого його розв'язання;
3.5)	розпізнавати внутрішньо-особистісний конфлікт;
3.6)	виявляти основні етапи переговорного процесу;

3.7)	визначати шляхи розв'язання конфліктів в юридичній діяльності;
3.8)	використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з питань конфліктології;
3.9)	виявляти повагу до різноманітних національних та етнічних спільнот, співпрацювати з носіями різних історичних, політичних, релігійних, культурних, сімейних та особистісних цінностей;
3.10)	створювати умови для комунікації із представниками різних верств населення.
4. Аналіз	
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	виокремлювати знання з конфліктології, необхідні задля ефективної діяльності у сфері права;
4.2)	демонструвати співвідношення понять мирова угода та примирні процедури;
4.3)	змістовно аналізувати основні види конфліктів;
4.4)	здійснювати критичний аналіз помилкових стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях, розрізняти їх якісну відмінність від ефективних стратегій попередження, регулювання та розв'язання конфліктів на основі принципів сучасної гуманістичної конфліктології.
5. Синтез	
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>	
5.1)	поєднувати елементи етичних, соціологічних, психологічних, конфліктологічних знань в єдине ціле з метою формування власної ефективної стратегії поведінки у конфліктах;
5.2)	інтегрувати та використовувати знання з інших дисциплін (філософії, логіки, соціології, психології, політології) у процесі вивчення конфліктології;
5.3)	розвивати конфліктологічну компетентність, поєднуючи теоретичні та практичні аспекти конфліктології;
5.4)	обґрунтовувати необхідність знань з конфліктології для фахівців у галузі права;
5.5)	пропонувати способи гармонійного поєднання вербальних та невербальних засобів ділового спілкування у процесі розв'язання конфліктів.
6. Оцінювання	
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>	
6.1)	оцінювати значення знань тем з курсу «Конфліктологія» для формування високого рівня професійної культури юриста;
6.2)	порівнювати моделі та стратегії розв'язання конфліктів;
6.3)	пояснювати відмінності між різними стратегіями попередження та розв'язання конфліктів, оцінювати їхній вплив на формування корпоративної культури, позитивного корпоративного іміджу;
6.4)	вибирати з різноманіття конфліктологічних концепцій окремі положення, важливі для формування власної громадянської позиції, особистісного та професійного самовдосконалення та самовираження;
6.5)	розуміти сутність сучасних концепцій конфліктології та їхнє значення в модернізації суспільства.
7. Створення (творчість)	
<i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	застосовувати отримані знання в процесі комунікації і формуванні власної стратегії розв'язання конфліктів;

7.2)	користуватися потенціалом діалогових форм ділового спілкування, дискурсивних практик в процесі обговорення конфліктних ситуацій, а також в управлінні конфліктами;
7.3)	готувати повідомлення про актуальні проблеми конфліктології, давати аргументовані коментарі стосовно різних стратегій розв'язання конфліктів та поведінки під час них;
7.4)	розвивати конфліктологічну компетентність, поєднуючи теоретичні та практичні аспекти отриманих знань через моделювання форм ділового спілкування в ділових та рольових іграх та симуляціях медіацій;
7.5)	виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики;
7.6)	виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Конфліктологія»

Конфліктологія як наука про зіткнення, проблемне функціонування особи, суспільства, природи та взаємодії людини і природи. Конкуренція, суперництво, змагання, ворожість, криза і суперечність як основні поняття та категорії конфліктології. Зв'язок конфліктології з іншими науками. Методи наукових досліджень як способи пізнання дійсності, за допомогою яких отримують достовірні дані що використовують для побудови наукових теорій та розробки практичних рекомендацій. Критерії валідності методу. Функції конфліктології у суспільстві. Історія становлення конфліктології. Передумови появи конфліктологічних ідей. Проблеми конфлікту в соціополітичній думці кінця XIX – початку XX ст. Виникнення конфліктології як відносно самостійної теорії. Розвиток конфліктології як напряму філософії і психології. Зв'язок конфліктологічної практики з подіями у психології. Етапи еволюції конфліктологічних поглядів в історії філософії. Соціально-історичні передумови виникнення конфліктології. Теоретичні передумови виникнення конфліктології. Основні принципи дослідження конфліктів. Теорії вчених, з іменами яких пов'язане становлення конфліктології як відносно самостійної дисципліни. Основні проблеми науки на сучасному етапі розвитку.

Сучасні теорії конфлікту. Психологічні теорії конфлікту XX ст. Соціологічні теорії конфлікту XX ст. Становлення конфліктології як науки в Україні та її розвиток на сучасному етапі. Методи конфліктології: методи теоретичного дослідження предмету конфліктології; методи емпіричного дослідження предмету; методи аналізу, тлумачення та інтерпретації теоретичних та емпіричних даних дослідження. Критерії валідності методу: надійність, специфічність економічність – вирішення даної проблеми з найменшими витратами часу, зусиль. Функції конфліктології у суспільстві: інформаційна; гносеологічна (пізнавальна); прогностична; виховна; практично-рекомендаційна.

Об'єкт і предмет конфліктології. Методологічні принципи конфліктології. Конфліктологія в системі наук. Методи вивчення конфліктів. Основні етапи наукового аналізу конфліктів. Психологічні методи в конфліктології. Математичне моделювання конфлікту.

Тема 2. Природа та діагностика конфліктів

Конфлікт як зіткнення двох або більше різноспрямованих сил, з метою реалізації інтересів в умовах протидії. Причини виникнення конфлікту: розподіл ресурсів, відмінності у цілях, взаємозалежність задач; відмінності в уявленнях і цінностях; низький рівень комунікації. незбалансованість робочих місць; неправильний контроль, відмінності у манері поведінки і у життєвому досвіді; відсутність пошани до авторитетних у групі осіб; недостатня мотивація. Конфліктоген як причина конфлікту. Типи конфліктогенів: прагнення до домінування, прояв

егоїзму, прояв агресії. Умови запобігання появі конфліктогенів. Діагностика конфлікту (за К. Бродалем та Х. Корнеліус і Ш. Фейер).

Структура конфлікту: конфліктна ситуація як основа конфлікту, що передує йому і складається з об'єкту та різноспрямованих учасників ситуації. Конфліктні відносини між учасниками, що усвідомлюються не завжди призводять до конфлікту. Суб'єкт конфлікту – різноспрямовані соціальні сили, що намагаються реалізувати свої інтереси в умовах суперечностей. Об'єкт конфлікту – те, через що виник конфлікт, на що претендує кожен з учасників. Може бути матеріальним (будь – яка річ) та ідеальним (статус в колективі, правила, норми, закони). Наявність об'єкту свідчить про можливість виникнення конфлікту. Анатомія конфлікту – це складові конфлікту, його елементи, система зв'язків між ними, наслідки. Якщо конфлікт – це зіткнення, то виникає питання: Кого? Чого? Зіткнення цілей, інтересів, поглядів, домагань.

Елементами конфлікту є: передконфліктна ситуація, конфліктна ситуація, причини, учасники, принципи, методи, мотиви, шляхи.

Складові конфлікту: рівні (якісні, кількісні), масштаби охоплення, гострота проходження, сфера прояву, зона проходження.

Моделі поведінки особистості в конфлікті та їх характеристика . Стили конфліктної поведінки особистості в конфлікті. Типи конфліктних особистостей. Конфлікт і маніпуляція. Розбіжності поведінкових паттернів як фактор конфліктності.

Тема 3. Технології ефективної поведінки юриста в конфлікті

Особливості професійної діяльності юриста, що детермінують її конфліктологічний характер. 1) Чітка правова регламентація як особливість професійної праці юриста поширюється на всю його діяльність, зокрема й на розробку стратегії виходу з суперечок і конфліктних ситуацій. Фахівець юридичного профілю повинен аналізувати свої дії та співвідносити їх з чинними нормами. Порушення правової регламентації розглядається як порушення закону та свідчить про брак належного рівня професійної компетентності. Правова регламентація часто стає основою для виникнення як внутрішньоособистісних, так і міжособистісних конфліктів у діяльності юриста. 2) Владний, обов'язковий характер діяльності юриста визначає весь процес виконання його професійних функцій. Спеціаліст у галузі юриспруденції наділений державою сукупністю владних повноважень, за допомогою яких він виконує свої функціональні обов'язки – здійснює захист прав і свобод громадян. Саме ця позиція може стати основою виникнення протиріч і конфліктних ситуацій у діяльності юриста. Кожне ухвалене фахівцем рішення залежить від внутрішнього світу фахівця, наявності в нього моральних, етичних цінностей, рівня професійної компетентності. 3) Самостійність і незалежність професійної юридичної діяльності передбачає неупередженість у ставленні фахівця до учасників процесу, використання доказів у ході ухвалення рішення, абстрагування від почуттів та емоцій. З одного боку, професіонал повинен чітко регулювати свою діяльність відповідно до закону, а з іншого – уміло оцінювати ситуацію, обирати необхідні прийоми та засоби, які дадуть змогу виконати професійні завдання, конструктивно побудувати професійні контакти. 4) Екстремальний характер діяльності юриста пов'язаний з виконанням фахівцем своїх професійних обов'язків в умовах дефіциту інформації та часу, активною протидією зацікавлених осіб, що ігнорують правові норми тощо. Така ситуація може призвести до виникнення конфлікту й конфліктних взаємодій з оточенням. 5) Невіддільними взаємопов'язаними характеристиками професійної діяльності юриста є її нестандартність, пошуковість і творчість, адже будь-який її вид вимагає ухвалення креативних рішень, відмову від застарілих підходів. З огляду на це, робота юриста може супроводжуватися протиріччями різного рівня і, як наслідок, конфліктами. 6) Відповідальність як специфічна особливість професії юриста накладає певний відбиток на його діяльність, детермінує професійно-особистісний розвиток суб'єкта юридичної праці. Формування професійної відповідальності найчастіше відбувається в ситуації дилеми (розбіжності особистісних і професійних цінностей), що призводить до

різного роду конфліктних ситуацій. 7) Юридична діяльність орієнтована на виконання управлінської функції в суспільстві, організовуючи взаємодію між його різними суб'єктами. Виконуючи організаційну функцію, фахівець може зіткнутися з протиріччями та конфліктами, які породжені суперечками різного характеру. 8) Комунікативна сторона професійної юридичної діяльності характеризує будь-який її вид. Комунікативна діяльність юриста або процес його професійного спілкування може здійснюватися в різноманітних обставинах, відбуватися в ситуації конфлікту або співпраці, у сприятливих або несприятливих умовах. У професійній взаємодії процес спілкування може бути результативним або безрезультатним, сприяти досягненню професійних цілей або стати причиною руйнування всієї діяльності юриста. 9) Спрямованість професійної діяльності юриста на подолання юридичного (правового) конфлікту.

Саме юридичний (правовий) конфлікт детермінує зміст конфліктогенного середовища професійної діяльності юриста, на тлі якого розгортаються протиріччя та конфліктні ситуації

Тема 4. Внутрішньоособистісний конфлікт

Внутрішньоособистісний конфлікт як комплекс неповноцінності, який протистоїть прагненню до досконалості (А. Адлер); несумісні невротичні потреби, які одночасно спонукають людину прагнути до інших людей, проявляти агресивність до них і прагнути бути від них незалежними (К. Хорні); психосоціальні кризи, які виникають в процесі формування ідентифікації особистості (Е.Еріксон).

Конфлікт як порушення психологічної гармонії, яке тягне за собою деструктивність, ускладнює розв'язання життєвих проблем, завдань. Причини виникнення внутрішньоособистісного конфлікту: усвідомлення своєї неповторності, унікальності і в той же час, особистої нереалізованості; потреба в повазі, захопленні, поклонінні зі сторони оточуючих і відсутність можливості довести це.

Поштовхом до виникнення внутрішньоособистісного конфлікту стають такі особливості людини, як: високий рівень особистісних домагань, самооцінки; акцентуовані домагання особистісного самоствердження; необґрунтованість домагань особистості; невідповідність очікуваних само оцінок з реальними.

Структура внутрішньоособистісного конфлікту, його динаміка, типологія, значення в житті людини і суспільства. Сторони конфлікту. Умови протікання. Образи протікання (умови протікання, які визначають поведінку в конфлікті). Конфліктна поведінка (можливі дії людини, яка переживає конфлікт. В дослідженнях С. Розенцвейга було показано відмінності у типах реагування особистості на напруження у конфліктній ситуації, а саме: сильні реакції, швидше за все, негативні емоційні переживання, з приводу ситуації, що виникла; самозахисні реакції у вигляді вербальної агресії, або ж у визнанні власної вини з метою ухилитися від докорів (пасивний захист); прагнення знайти шлях вирішення В.К. у формі вимоги допомоги від інших, або прийняття на себе обов'язку вирішення ситуації (одні поринають у рефлексивні роздуми, інші тим часом починають діяти).

Типологія внутрішньоособистісного конфлікту: за джерелом; за змістом; за значимістю; за типом вирішення; за формою вирішення; за тривалістю протікання. Конфлікт «наближення – наближення». Конфлікт «наближення – віддалення». Конфлікт «віддалення – віддалення». Конфлікт «ролей» - від однієї і тієї ж людини очікують несумісних одна з одною дій. Конфлікт «бажань» - проявляється у зіткненні різних бажань у свідомості однієї людини. Конфлікт цінностей.

Тема 5. Міжособистісні конфлікти як найпоширеніший тип конфлікту

Міжособистісні конфлікти як найпоширеніші психологічні конфлікти. Вони охоплюють практично усі сфери міжособистісних взаємин. Будь – який конфлікт зрештою зводиться до міжособистісного. Навіть у міждержавних конфліктах відбуваються зіткнення між лідерами

або представниками держав. Тому знання особливостей міжособистісних конфліктів, причин їх виникнення і способів управління є важливою складовою у підготовці будь-якого фахівця.

Особливості міжособистісних конфліктів: протиставлення людей відбувається безпосередньо, тут і зараз, на основі зіткнення їх особистих мотивів; у міжособистісних конфліктах виявляється увесь спектр відомих причин: загальних і конкретних, об'єктивних і суб'єктивних; ці конфлікти є для учасників конфлікту є своєрідним «полігоном» перевірки характерів, темпераментів, прояву здібностей, інтелекту, волі та інших індивідуально-психологічних якостей; відрізняються високою емоційністю і поширенням на практично усі сторони відносин між конфліктуєчими; зачіпають інтереси не тільки конфліктуєчих, але і тих, з ким вони безпосередньо пов'язані або службовими, або міжособистісними відносинами.

Стилі вирішення міжособистісних конфліктів: конкуренція – виникає коли опонент переслідує свої інтереси за рахунок інтересів іншого. Цей стиль зорієнтований на силу і передбачає: прагнення переконувати, використовувати службові положення. Пристосування – протилежність конкуренції. Дії індивіда спрямовані на збереження гармонійних взаємин. Особа нехтує власними інтересами, щоби задовольнити інтереси інших осіб. В такій поведінці є елемент самопожертвування. Може приймати форму безкорисної щедрості або благодійності, коли накази інших людей виконуються навіть супроти волі. Ухилення – є ненаполегливою і не схильною до співробітництва формою поведінки – це протилежність уникненню. Особа не переслідує ні свої власні цілі, ні інтереси інших людей, тобто вона не приймає участі в конфлікті. Цей стиль може приймати форму дипломатичного самоусунення від питання, відкладання вирішення питання до кращих часів. Співробітництво – протилежність ухиленню. Включає у себе намір спільно працювати з іншою особою для віднайдення такого рішення, яке б задовольняло обидві сторони. Співробітництво може приймати форму вивчення розбіжностей, щоби подивитися на конфлікт очима іншої особи, прийняття рішення, щоби розв'язати певну проблему, яка б у протилежному разі спонукала б їх до конкурування. Компроміс – проміжна форма поведінки, метою якої є віднайдення певного взаємо придатного рішення, яке б частково задовольняло обидві сторони.

Тема 6. Конфлікти в юридичній діяльності

Правовий конфлікт як цивілізована форма вирішення соціальних протиріч, оскільки для нього встановлена чітка та логічно аргументована процедура. Вирішення правового конфлікту санкціоноване та формалізоване внутрішнім законодавством або міжнародним правом. У сучасній юридичній літературі відсутня єдина дефініція поняття “юридичний конфлікт”. У вузькому розумінні юридичний конфлікт – це об'єктивно існуючі протиріччя між двома або кількома правовими нормами, що належать до єдиного предмета правового регулювання. У широкому розумінні під юридичним конфліктом визначають протиріччя між чинними правовими нормами, актами та наявними інстанціями

Правовий конфлікт характеризується певними ознаками, які відмежовують його від інших видів конфліктів, а саме: правовий конфлікт виявляється в юридичній сфері; він тягне певні правові наслідки для учасників суспільних відносин; заснований на протиріччі, яке не подолане; це вища фаза розвитку протиріччя; передбачає двосторонній взаємозв'язок між суб'єктами; спричиняє порушення чи перешкоди у реалізації суб'єктивного інтересу; має деструктивний характер для правової сфери; може стати причиною кризи для суспільних відносин; – певною мірою є позитивним, оскільки підштовхує суспільні відносини до розвитку. Стадії розвитку юридичного конфлікту: передконфліктна стадія; стадія виникнення правових відносин; стадія розвитку конфлікту; стадія розв'язання конфлікту, післяконфліктна стадія. Слід зауважити, що зазначена динаміка конфлікту не є універсальною для кожного із них. Зокрема, правовідносини між сторонами конфлікту могли мати місце ще до виникнення конфліктної ситуації. У складних конфліктах можливе багаторазове повторення тих чи інших стадій.

Тема 7. Сімейні конфлікти

Сім'я як особливого роду соціальна група, що призначена для оптимального задоволення потреб у самозбереженні і самоствердженні. Етапи розвитку сім'ї: ріст, становлення, розквіт, Характеристика типів сімейних взаємин: диктат, опіка, невтручання, співробітництво. Рівні подружніх взаємин: функціонально-рольові (статусні); емоційно-оціночні; особистісно-сміслові. Етико-психологічні моделі сім'ї: 1) подружжя добре підготовлене в етичному плані, з рівним статусом; 2) подружжя виділяється високою культурою спілкування (але статус не є рівним); 3) подружжя не підготовлене в плані етики спілкування, але з однаковим статусом; 4) подружжя не володіє етичною культурою і психологічна позиція одного з них сильніша. мистецтво кохання. любов і кохання. Характеристика криз подружнього життя. Сімейні конфлікти як конфлікти що виникають в системі взаємин між людьми, які об'єднані шлюбними або кровними зв'язками. Конфлікт «батьки і діти» як особливий вид сімейних конфліктів, його види. Шляхи вирішення і подолання сімейних конфліктів.

Тема 8. Соціальні конфлікти: шляхи, засоби попередження та розв'язання

Соціальний конфлікт як крайній випадок загострення соціальних протиріч, який виражається в зіткненні різних соціальних спільнот, обумовленому протилежністю чи суттєвою відмінністю їх інтересів, цілей, тенденцій розвитку. Загальна характеристика соціальних конфліктів. Особливості прояву соціальних конфліктів. Класифікація соціальних конфліктів Основні методи і прийоми попередження та розв'язання соціальних конфліктів Соціальна напруженість як міра порушення щільності соціальної тканини. Соціальна напруга як динамічна змінна характеристика стану суспільства, що дає змогу визначати якість суспільних станів через більшу чи меншу соціальну напруженість, а відтак – через різну щільність практик мережевих взаємодій, які становлять основу соціальної тканини.

Тема 9. Глобальні та регіональні конфлікти

Глобальний конфлікт як конфлікт, обумовлений глобальними проблемами сучасності, що торкається інтересів усього людства і несе загрозу існуванню цивілізації Типи та особливості глобальних конфліктів. Передумови виникнення глобальних конфліктів. Об'єктивні основи прогнозування глобальних конфліктів. Шляхи попередження глобальних конфліктів. Особливості прояву регіональних конфліктів; Економічні, політичні, релігійні та ідеологічні конфлікти. Сучасні найбільш гострі регіональні конфлікти. Зміст управління регіональними конфліктами.

Тема 10. Медіація в юридичній діяльності

Сутність процесу медіації . Функції медіатора . Стадії процесу медіації . Робота медіатора з вирішення конфлікту в організації . Мистецтво медіації . Робота з емоціями в медіації Емоційні стани людини . Емоції, їх властивості та значення . Вплив емоційних станів на прийняття рішень людьми в конфліктних ситуаціях . Емоційний інтелект . Розуміння медіатором власних емоцій та емоцій сторін . Емпатія. Стратегії та техніки управління власними емоціями та емоціями сторін.

Медіація як позасудова, добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Медіація – це різновид переговорів, що проходять за підтримки спеціально навченого посередника. Правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією

процедурою, визначаються Законом України “Про медіацію” від 16 листопада 2021 року № 1875-І. Медіація спрямована на те, щоб у конфіденційній і позасудовій процедурі допомогти майбутнім партнерам чи сторонам конфлікту у пошуку рішення, яке буде відповідати їхнім інтересам та потребам. Сторони є активними учасниками процедури медіації, що працюють над вирішенням конфлікту. Діяльність у сфері надання послуг з медіації в Україні поступово набуває рис окремої професії, відмінної від професії юриста чи психолога. Але так чи інакше медіація має свою правову складову, що зумовлює залучення до її здійснення професіональних юристів як осіб, які рекомендують конфліктуючим сторонам проходження медіації, супроводжують або консультують своїх клієнтів у ході медіації. Тому кожен професійний юрист сьогодні має володіти відповідними компетентностями у сфері забезпечення доступу до медіації та надання послуг з медіації, рівно як і знаннями щодо інших альтернативних способів вирішення конфліктів (спорів). Набуття знань, умінь та навичок з медіації у кожній юридичній професії сприятиме підвищенню ефективності у комунікації з клієнтами, адже юридична професія, подібно професії медіатора, передбачає роботу з людьми.

Тема 11. Мистецтво розв’язання та вирішення конфліктів як шлях до успіху

Метод картографії конфлікту та його переваги: знижується надмірна емоційність, відносини переключуються у ділову площину; створюється ситуація обговорення; виникає можливість висловитися; створюється атмосфера взаємоповаги та готовності до взаєморозуміння; краще виявляються всі точки зору; легше знайти альтернативні нестандартні рішення.

Позитивні і негативні наслідки конфлікту. Негативні – коли конфлікт був одностороннім (внутрішньоособистісним), людина не досягає того, до чого йшла на конфлікт. Проте так категорично заявляти не варто, оскільки кожне позитивне є школою міри, знань, умінь, навичок. Саме у цьому людина переконується у своїх негараздах. Позитивні – коли людина досягла мети. Мета ведення дискусії по обговоренню суперечки може носити конструктивний або деструктивний характер. Конструктивні шляхи: обговорити усі можливі варіанти вирішення проблеми; виробити колективну думку щодо питань; привернути увагу до вирішення проблеми зацікавлених осіб; привернути на свою сторону увагу осіб, що готові до співробітництва; вірно дати оцінку одностороннім та супротивникам. Напрямок деструктивної мети: завести вирішення проблеми у глухий кут; перетворити дискусію на схоластичну суперечку; знеславити ідею та її авторів; дискредитувати опозицію, знеславити інакомислячих.

Ескаляція конфлікту як посилення напруги у міжособистісних відносинах, що загострює конфлікт. Конфліктогени як слова, дії (чи бездіяльність), що можуть призвести до конфлікту, спрямовані на те, щоб образити опонента, принизити, вивести з себе. Дискомфорт як інтуїтивне відчуття того, що щось негаразд, хоча не зрозуміло, що саме погано. Інцидент виявляється у дрібних зіткненнях, сумнівних підходах, які породжують в учасників відчуття неспокою, тривоги або роздратованості на певний час. Непорозуміння – виникає після кількох інцидентів, які можливо були дрібними, але зумовили підвищення сприймання та оцінок інших. Непорозуміння сигналізує про те, що спілкування є неефективним, а сприймання сторонами одна одної починає викривлюватися. Подальша деформація сприйняття іншої людини, її дій, відбувається на слідуючій стадії – напруги.

Напруга як період в якому все змінюється на гірше. Можна прослідкувати упередженість та негативні установки стосовно дій іншої людини. На останній стадії – Криза – опоненти вступають у відкриту боротьбу.

Ескаляція конфлікту спрацьовує у взаємовідносинах як добре- так і малознайомих людей. Конфлікти, викликані лише конфліктогенами (а не розходженням цінностей і інтересів), не мають глибокого підґрунтя, проте призводять до ворожості між людьми, про яких кажуть,

що ділити їм особливо нема чого. Основною психологічною причиною цих ситуацій є невміння володіти собою, недостатність культури вираження емоцій в учасників конфлікту.

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Структура навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання*					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Тема 1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Конфліктологія»	9	2	2	-	-	5	8	-	-	-	-	8
2.	Тема 2. Природа та діагностика конфліктів	7	2	-	-	-	5	9	2	-	-	-	7
3.	Тема 3. Технології ефективної поведінки юриста в конфлікті	8	-	2	-	-	6	8	-	2	-	-	6
4.	Тема 4. Внутрішньоособистісний конфлікт	9	4	-	-	-	5	9	2	-	-	-	7
5.	Тема 5. Міжособистісні конфлікти як найпоширеніший тип конфлікту	9	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7
6.	Тема 6. Конфлікти в юридичній діяльності	7	-	2	-	-	5	8	-	2	-	-	6
7.	Тема 7. Сімейні конфлікти	7	2	-	-	-	5	9	2	-	-	-	7
8.	Тема 8. Соціальні конфлікти: шляхи, засоби попередження та розв'язання	9	2	2	-	-	5	7	-	-	-	-	7

9.	Тема 9. Глобальні та регіональні конфлікти	7	-	2	-	-	5	7	-	-	-	-	7
10	Тема 10. Медіація у професійній діяльності юриста	9	2	2	-	-	5	9	2	2	-	-	5
11	Тема 11. Мистецтво розв'язання та вирішення конфліктів як шлях до успіху	9	2	2	-	-	5	7	-	-	-	-	7
	Усього годин	90	18	16	-	-	56	90	10	6	-	-	74

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.4. Самостійна робота студентів заочної форми навчання передбачена навчальним планом у формі виконання домашньої контрольної роботи.

4.3.5. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

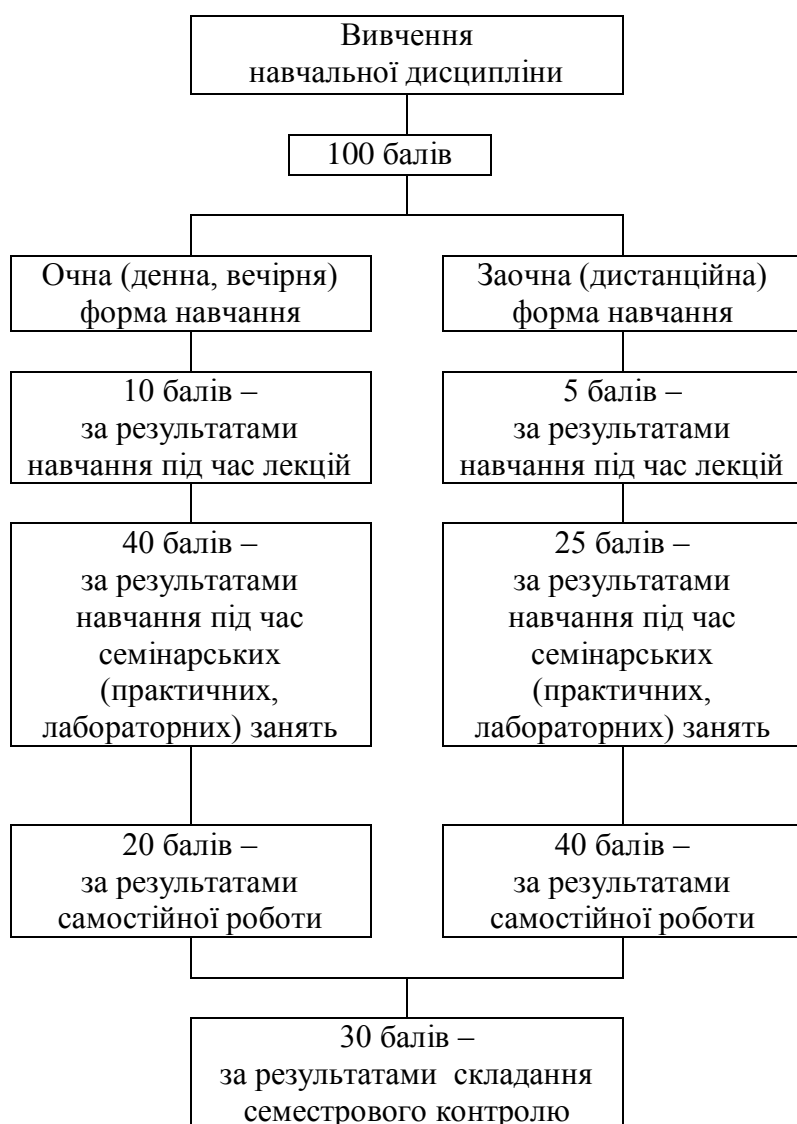
Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) блицопитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура залікового білету включає три теоретичних питання та ситуативну задачу.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до

Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Брич В. Я. Психологія управління: навчальний посібник / В. Я. Брич, М. М. Корман. К.: Кондор-Видавництво, 2013. 384 с.
2. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. К.: Знання, 2013. 407 с.
3. Гуменюк О.Г. Основи загальної та юридичної психології: підручник. К.: КНТ, 2014. 592 с.
4. Конфліктологія: навч. посіб. для вищ. військ. навч. закл. /За ред. М. П. Гетьманчука, П. П. Ткачука. Львів: ЛІСВ, 2007. 327 с.
5. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України / Г. І. Луцишин. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
6. Конфліктологія : навчальний посібник /За ред. Г. В. Гребенькова. Львів: Магнолія, 2011. 229 с.
7. Котигоренко В. Конфліктологія // Політична енциклопедія. Редкол: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. - К.: Парламентське видавництво, 2021. 362 с.
8. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації / Андрєєнкова В.Л., Гайдук В.І., Клименко Т.А. К.: ТОВ «Агенство «Україна», 2020. 144 с.
9. Кулініч І. О. Психологія управління: підручник. К.: Знання, 2021. 415 с.
10. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навчальний посібник . К.: ВД "Професіонал", 2017. 416 с.
11. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / За ред. Крестовської Н., Романідзе Л. Одеса: «Екологія», 2021. 450 с.

12. Обран-Лембрик Л. Е. Основи психології управління: монографія. Івано-Франківськ : „Плай”, 2022. 426 с.
13. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: посібник. К. : Академвидав, 2013. 568 с.
14. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. М. Гірник. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
15. Пірен М. І. Конфліктологія. К.: МАУП, 2017. 360 с.
16. Соціальна конфліктологія: підручник / Л. Й. Гуменюк; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 563 с.
17. Русинка І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами : навчальний посібник. К: ВД «Професіонал», 2007. 332 с.
18. Технології роботи організаційних психологів: навч. посібн. / За наук. ред. Л.М. Карамушки. К.: Фірма «ІНКОС», 2015. 366 с.
19. Хміль Ф. І. Управління персоналом: підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Академвидав, 2006. 488 с.
20. Цимбалюк І. Психологія управління: навчальний посібник. К: ВД «Професіонал», 2008. - 624 с.
21. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія. К.: КНЕУ, 2019. 315 с.
22. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 230 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Балакірова С.Ю., Павленко В.В. Вплив медіакультури на комунікативну компетентність управлінця. Вісник Національного технічного університету України «КПІ» Філософія. Психологія. Педагогіка. Київ : ІВЦ «Політехніка», 2021. №2 (32). С. 21-24.
2. Берлач А.І., Кондрюкова В.В. Конфліктологія: навчальний посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 203 с.
3. Інформаційна компетентність фахівця. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2024. №5. С. 21-28.
4. Берн Е. Ігри, у які грають люди. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 256 с.
5. Ващенко І.В., Кляп М.І. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Київ: Знання, 2023. 408 с.
6. Гайворонська І . Історичний розвиток мирного і компромісного вирішення кримінально-правових конфліктів на українських землях . Юридична Україна. 2018. № 5. С. 105-108.
7. Гіренко С.П. Практична конфліктологія: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2010. 184 с.
8. Дмитренко М.Й. Ділове спілкування: норми, принципи, стратегії: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2019. 120 с.
9. Джонсон Д.В. Соціальна психологія. Тренінг міжособистісного спілкування: Пер. з англ. Київ: Вид. дім «КМ Academia», 2023. 288 с.
10. Дороніна М.С. Культура спілкування ділових людей: посібник. Київ : Видавничий

- дім “KM Academia”, 1997. 192с.
11. Ермоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. Монографія. Київ : Лібра, 2010. 416 с.
 12. Конфліктологія /Д.В. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький, В.А. Бурбита. Харків, 2015. 196 с.
 13. Козирев М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання / М. П. Козирев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2014. Вип. 1. С. 201-211. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2014_1_24
 14. Палеха Ю.І. Іміджологія : навч. посібник. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. 323 с.
 15. Орлянський С.Г. Конфліктологія: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 192 с.
 16. Стахів М. О. Український комунікативний етикет: навч-метод. посібник. Київ: Знання, 2018. 248 с.
 17. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник у 2-х кн.: Кн. 1. Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2014. 576 с.
 18. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник у 2-х кн.: Кн. 2. Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. Київ : Либідь, 2016. 560 с.
 19. Піз А., Піз Б. Мова рухів тіла. Розширене видання. Київ : КМ-Букс, 2015. 416 с.
 20. Фромм Е. Мати чи бути? К. :Український письменник, 2020. 222 с.
 21. Шеломенцев В.М. Етикет і сучасна культура спілкування. Київ: Лібра, 2017. 416 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://www.nlplife.ru/knigi/psyho/praktikum-po-konfliktologii>
2. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Konflikt/11.php
3. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Index.php
4. http://sob-rgsu.narod.ru/files/Antsupov_Shipilov_Some_Konfliktologiya.htm
5. <http://litpsy.ru/socialnaya-psixologiya/reshenie-konflikta-putem-peregovorov/>
6. <http://evartist.narod.ru/text7/50.htm>
7. <http://www.bookall.ru/blewotai.html>
8. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/burt/index.php
9. <http://textbooks.net.ua/content/category/42/59/48/>
10. <http://ukrlife.org/main/minerva/karnegie.htm>

